

Šumavou za poštovní historii

„Jsem dítě těchto hor, syn tohoto lidu, prožil jsem v jeho středu krásné, zlaté mládí, spolu s ním jsem se radoval i trpěl, znal tlukot jeho srdce a tep přírody, a ta, i když drsná a nehostinná, mi přece jen byla milující matkou, která je nám tím dražší, čím je chudší.“

Karel Klostermann o Šumavě

Šumava, jedna z nejkrásnějších oblastí naší vlasti, tvoří přirozený val na jihozápadě Čech, jejichž byla vždy součástí. I v této drsné, ale překrásné krajině žili lidé, a nebylo jich málo. Tento region kdysi žil plnohodnotným společenským hospodářským a kulturním životem, jejichž součástí byly i poštovní služby. Oblast však prošla historicky velkými změnami. Po odsunu německých obyvatel po II. světové válce, došlo ke zničení mnoha obcí a samot. V obcích často lehly popelem kostely a další významné budovy. Památná místa byla srovnána se zemí. Na zrušených hřbitovech se postavily mohutné hotely. Turistická místa jako mávnutím proutku ztratila svou klientelu a přístup k nim byl zamezen závory a lidskou ostrahou. Dnes jen stromořadí, základy domků a remízky nám připomínají, že zde bylo lidské osídlení. Navíc vzrostlé lesy zaplnily prázdna místa.

Informací o tehdejší životě a funkci společnosti je zoufale málo, zbývají jen archivy, pamětníci, staré fotografie a pohlednice a ... artefakty poštovní historie. Z dopisů, pohlednic, poštovních poukázek se dovídáme, jak šel v této oblasti život. To, co se dovídáme jsou však jen střípky, ze kterých úplnou mozaiku nelze vytvořit. I existující publikace o Šumavě, kterých se za uplynulých dvacet, dvacet pět let vyrojilo nepřeborné množství se opírají o osobní vzpomínky, korespondenci, zápisky, dohady apod. Filatelistických a poštovně historických prací je poskrovnu. Nicméně chťme se alespoň toho, co existuje, i když pramenů a zdrojů je zoufale málo. I za to málo budme vděční a vydejme se Šumavou cestou poštovní historie.

Ze všeho nejdříve si však prolistujme publikace o Šumavě, průvodce a knihy zajímavostí. Podívejme se do Votočkových monografií razítek a pohledme do katalogů výstav z jižních a západních Čech, zda bychom neobjevili články o Šumavě. Oprašme i vzpomínky na rozhovory s přáteli filatelisty, kteří Šumavu milovali.

Jak začaly putovat Šumavou první zásilky? Byla to Zlatá stezka, která byla svědkem přepravy zpráv a zásilek na hřbetech soumarů. Tato přeprava byla zpočátku nepravidelná, organizovaná vznikla až později. Podle autora knihy „Javorná – zapomenutý kout Šumavy“ od autora Viléma Kudrličky soukromá sběrna dopisů v Sušici existovala již v roce 1770. Vedl ji jistý Václav de Angelis. Posel nosil dopisy do Horažďovic, kde byla již tehdy poštovní stanice. V roce 1798 byla zřízena v Sušici úřední listovní sběrna (podřízena Horažďovicím). Tu vedl do roku 1824 Jan Anger a poté jeho syn Jan KAJETÁN Anger, který dostal v roce 1839 titul „c.k. sběratel dopisů“. Sušická sběrna zajišťovala dopravu korespondence, zatížená psaní a malé balíky“. Poslíček putoval mezi těmito dvěma msty dvakrát týdně, poté každý den (od roku 1844). V roce 1845 byla zřízena jízdní pošta. V roce 1867 byla sušická sběrna povýšena na poštovní stanici (sídli na náměstí v objektu č. 2, nyní již budova neexistuje). Sušická pošta měla na starosti 232 vesnic, osad a samot – Železnou Rudu, Annín, Dobrou Vodu, Modravu, Prášily, Velhartice, Stachy, Srní, Zdíkov a jiné. Kroniky zachytily stav, jak byly zásilky doručovány. Poslové ze Sušice nechodili, zásilky si odebírali v Sušici obecní poslové či samotné obyvatelé. Postupně

byly zřizovány poštovní úřady v dalších městech a obcích (viz dále). Rychlosti doručování a zlepšení komfortu při doručování hodně pomohlo zřízení pošty v Kašperských Horách (1850). I další rozhodnutí poštovní správy vylepšily tuto situaci, např. zřízením pravidelné dopravy do Železné Rudy (1863). Kariolka vyrazila ze Sušice v 14.15 hod. a do Železné Rudy dorazila ve 20 hodin večer. s tím, že druhý den brzo ráno vyrazila na opačnou trasu do Sušice. Tuto službu dle kronik zajišťoval Postkodl, což byla přezdívka pro Karla Oppova ze Sušice. Přibýly i další zastávky (viz dále). Vlák hodně pomohl odstranit tuto složitou cestu ze Sušice přes Hartmanice, Petrovice, Hůrku a zpět, kde byly zřízeny též poštovní úřady v pozdějších letech.

Dopisy do šumavských vísek se doručovaly před zřízením poštovních úřadů různými způsoby – do Srní před rokem 1870 např. z Kašperských Hor.

Úřední poštu (např. soudní) doručovali vlastní soudní poslové, kteří absolvovali složitou cestu. Působivě píše o tomto doručování ve svých románech Karel Klostermann (viz jeho povídka *Odyssea soudního sluhy*, kde je líčen osud sluhy Mastílka).

Poštovní služby slouží oblastem, kde je soustředěn průmysl či další významné hospodářské odvětví. Šumava se stala hlavně oblastí pro rozvoj sklářství a dřevařského průmyslu. A nesmíme zapomenout na turistický ruch. Ty zcela jistě ve větších centrech vyžadovaly zřizování pošt. Koncem 19. a začátkem 20. století takovými centry byly Vimperk, Kašperské Hory, Železná Ruda, Volary, Stachy a jiné, ale i střediska v předhůří Šumavy. V těch dobách bylo v této oblasti 38 pošt a 18 poštoven. Uvádí to alespoň významný filatelista a milovník Šumavy Jiří Nekvasil. Počty pochopitelně kolísaly a ke značnému snížení došlo po roce 1945. I nadále trend byl klesající. Velkou zajímavostí je i počestění německých názvů a liší se názvy obcí a tudíž i pošt ve srovnání s obdobím před, během a po I. světové válce a v meziválečném období včetně zabraných území. Vydejme se virtuálně po různých místech Šumavy s panem Schafhauserem, pošťákem z Hartmanic, který roznášel poštu nejen v tomto místě, ale i v širokém okolí, pochopitelně s notýskem v kapse, kde máme údaje získané od ing. Emila Votočka či Jiřího Nekvasila.

Jak se hospodářský rozvoj zobrazil ve vzniku pošt? Fakta si přiblížíme následující chronologickou kronikou. V některých případech historické prameny uvádějí jiná data než ing. Votoček (např. vznik poštovního úřadu ve Kvildě - i pro Horskou Kvildu - se uvádí rok 1867, u Srní máme též duplicitní rok 1870).

1. 3. 1850 založena první šumavská pošta ve Strážném (Kuschwarda, Kunžvart, od 1. 4. 1955

Strážný). První razítko této pošty bylo ještě z doby předznámkové.

15. 8. 1850 založena druhá šumavská pošta v Kašperských Horách (Bergreichenstein)

1851 Horní Planá (Oberplan)

1858 Frymburk (Friedberg im Böhmen)

1863 Železná Ruda 1 (Eisenstein)

1865	Volary (Wallern)
1868 Černá	Černá v Pošumaví (Schwarzbach im Böhmerwalde, později Černá na Šumavě či v Pošumaví)
1869 (Obermoldau),	Hartmanice (Hartmanitz), Hojsova Stráž (Eisenstrass), Horní Vltavice Křišťanov (Christiansberg), Kvilda (Aussergefild – též 1867), Záblatí u Prachatic (Sablát, později Záblatí na Šumavě, v období od 2. 12. 1946 do 31. 7. 1953 přeměna na poštovnu, pak opět pošta), Zdíkov (Gross Zdikau), Želnavá
1871	Zvonková (Glöckelberg), České Žleby (Böhmisch Röhren bei Prachatitz)
1872 (Untermoldau,	Čachrov (Čachrau), Dešenice (Deschenitz-Dešenice), Dolní Vltavice Unterwulldau), Prášily (Stubenbach)
1873 Srní	Rejštejn (Unterreichenstein), Šumavské Hoštice (Huschtitz-Hoštice u Vimburku), (Rehberg im Böhmerwalde – též rok 1870)
1874	Petrovice
1878	Železná Ruda 2 (Eisenstein Bahnhof)
1883	Stachy (Stachau)
1886	Hůrka na Šumavě (Hurkenthal)
1888	Javorná (Seewiesen-Zejbiš)
1892	Špičák (Spitzberg), Rychnůvek (Deutsch Reichenau)
1894	Stožec (Tusset), Želnavá nádraží (Salnau Bahnhof)
1902	Borová Lada (Ferchenhaid)

1907	Zbytiny (Oberhaid)
1913	Knížecí Pláně (Fürstenhut), Zhůří (Haidl am Ahornberg)
1953	Nová Pec

Jak již bylo řečeno v předchozím textu, Šumava hostila 18 poštoven. Časem prodělaly různý vývoj. Byly zrušeny a staly se z nich poštovní úřady. Některé zanikly během let 1938 1945 a nebyly po válce již obnoveny. Na některých místech byly otevřeny nové. Historie poštoven je velmi zajímavé a je kolem nich hodně nejasností. Nejznámější poštovny byly na turistických místech jako například poštovna Černé jezero (Špičák).

Region Šumava měl i zajímavou historie, pokud se týče razítek. Po záboru se oblast stala součástí Německa. Jak uvádí Jiří Nekvasil: „...všechny šumavské pošty obdržely dřevěná kulatá razítka, která zhotovili žáci volarské dřevařské školy.... dnes jsou velmi vzácná a používala se do konce roku 1938....“. Tato razítka byla vystřídána razítky říšskoněmeckého typu, které známé po úpravách či bez nich z let 1945/47.

Koncem 19. století si cestu na Šumavu našly i první vlaky a s nimi i vlakové pošty . Škálu dopravních prostředků doplnily později i automobilní pošty. Sběratel má ve sbírce i otisky příležitostné, které se používaly při různých akcích na Šumavě.

Poštovní zásilky začaly být vypláceny i otisky výplatních strojů, ať to jsou firemní či otisky institucí a organizací anebo otisky pošt. K masivnímu používání výplatních strojů však došlo až po skončení II. světové války v souvislosti s rozvojem průmyslu. Jedním z prvních míst, kam se dostaly do výplatní stroje do firemních podatelen, byla Sušice (v roce 1946 firma Chemisolo a v roce 1945 firma Schwarzkopf, továrna usně, obuv a řemeny) a Vimperk (v roce 1946 firmy Konopra a Továrna na prádlo). Poštovní úřady na Šumavě začínaly být vybavovány postupně zejména tzv. žehličkami (výplatní stroje Postalia, koncem šedesátých a začátkem sedmdesátých let 20. století – např. Železná Ruda, Vimperk, Sušice, Kašperské Hory). Větší města v Pošumaví či v Předšumaví měly škálu bohatší – zde se objevily i výplatní stroje Francotyp.

Výplatní otisky v letech 1938 – 1945 měly vzor říšského výplatního razítka a denní razítka pochopitelně nesly jen německé názvy a měly podobu říšských znaků – dvoukruhového razítka s můstky). Najdeme je však jen ve větších centrech.

Poštovní zásilky zejména z této oblasti a míst turistického ruchu byly oráženy jako suvenýry tzv. kašety – přídatnými (turistickými) razítky hotelů, horských chat, hostinců, restaurací, nověji informačních středisek apod. Ve své sbírce eviduji první tato razítka nepoštovní povahy již z konce 19. století a to nejdříve z německých oblastí Bavorského lesa a později i z české části Šumavy. pestrost a bohatost razítek je nepřekonatelná. Některé mají i vynikající estetickou úroveň a jsou vhodným doplňkem celistvosti. Kašety se otiskovaly zejména na pohlednice.

Když hovořím o pohlednicích, rád se o nich zmíním, ale bohužel jen v souvislosti s poštovními motivy. Těch je na pohlednicích žalostně málo. Vydavatelé se na objekty poštovních úřadů až na výjimky nesoustředili. I zobrazených dopravních prostředků šumavských míst je málo.

Jednalo se hlavně o autobusy. Výjimky však potvrzují pravidlo. První pohlednice ze Šumavy se objevily koncem 19. století. Barevné litografie obsahovaly dvě až čtyři obrázky zprvu okolí Železné Rudy a Černé jezero. Zprvu texty byly německé, poté též české (Gruss aus Eisenstein – Pozdrav ze Šumavy). První pohlednice inicioval majitel penzionu Prokop na Špičáku. Svou účast na jejich vydání a prodeji mělo nakladatelství Scheier a Lux Vídeň, Karl Schwidernoch Vídeň a Ludwig Krieger ze Železné Rudy. Dále se objevily kolorované pohlednice (kolorace E. Velim, Praha). Pak začali vydávat fotografické pohlednice dva fotografové z Českého Krumlova – Josef Wolf a J. Seidel. Polednice vydávali o roku 1899 též Jan Tatzl ze Železné Rudy aj F. Langhans z Prahy. I další nakladatelé z Německa začali pohlednice vydávat (Mnichov, Drážďany, Norimberk, Regen). Nelenili ani majitelé šumavských hotelů a penzionů a na trh přišli se svými pohlednicemi : Reinhold Pokorný, Černé jezero, Jaroslav Lukavský, majitel hotelu Praha v Železné Rudě, Josef Böhm, majitel restaurace na železnorudském nádraží a Jan Prokop na Špičáku. Ani vydavatelé v Sušici nelenili (papírnickví A. Pavlová, knihkupectví Joži Pospíchala). I Vimperk měl svého fotografa Kopeckého, v Sušici fotografování Šumavy zajišťovala též rodina Quastů (Konrad Ferdinand Quast a Gustav Adolf Quast). Věnovali se hlavně fotografiím. Výstižně vyjádřil funkci pohlednic nakladatel Joža Pospíchal z roku 1938: “Bylo mi jasné, že hlavně názornou propagací krásných šumavských partií a vybudováním ubytoven pro turisty zpřístupníme náš kraj turistům.”.

Šumava má i další zajímavosti, které popisuje literatura včetně našich webových stránek. Zmiňovali jsme se o štědrovečerní katastrofě letadla v naději, že letadlo mělo na palubě poštu, do dnešního dne se však tato domněnka neprokázala. Nad Šumavou přeletěla i německá vzducholod'. Nad Prachaticemi se objevil 3. 12. 1938 a byla viděna na Šumavskými Hořticemi a Vimperkem. Bohužel nepřistála. Šumava má i svou historii v autobusové dopravě. První spojení autobusem Saurer bylo na trase Vimperk – Pasov (1906). Až do I. světové války se tato doprava rozšiřovala. Na říjen mělo ředitelství pošt a telegrafů naplánováno v této oblasti 14 autobusových linek (Vimperk – Kvilda, Vimperk – Kašperské Hory atd.). tyto plány padly, ale autobusy se na šumavské silnice přesto dostaly. Dne 15. 10. 1918 řidič Mikšovský svůj autobus Laurin a Klement přivezl z Vimperka do Kašperských Hor. Do dopravy se zapojily různé společnosti – Československá poštovní automobilová doprava (ČPAD), další soukromí dopravci (Vastl Stachy, Jan Bárta Lhenice, Jan Mrkvan Zábory) , svůj díl dopravy autobusy převzaly i Československé státní dráhy (ČSD) – první linka byla na trase Kvilda – Vimperk – Prachalice v roce 1933. Spojení později pro vysoké jízdné zaniklo. Monopol autobusové dopravy v roce 1949 převzala Československá státní automobilová doprava (ČSAD) a soukromé dopravce zlikvidovala. Stali se z nich v mnoha případech řidiči autobusů ČSAD.

Přesto, že Šumava byla a je zajímavou součástí naší republiky pro svou krásu přírody, hezké přírodní partie, zajímavosti a historii s kultovními místy architekturou (dokonce i poštovní – viz např. budova pošty v Železné Rudě) a technickými a památkami, a nemá poštovní historii vyšperkovanou poštovními cestami a dalšími poštovními zajímavostmi, přesto může i poštovnímu historikovi nabídnout řadu zajímavostí. Ať již historicky či ze současné doby.

Zdroje: 1/ Votoček Emil, Monografie československých známek, Česká poštovní razítka od nejstarších

dob do roku 1918, XIII. a XIV. díl, Praha 1975 a 1978,

jižních 2/ Nekvasil Jiří, Pošta v chráněné krajinné oblasti Šumava, Sborník poštovní historie

Čech, 200 let pošty Písek, Písek 1979

České 3/ Záruba Vladimír, Koblasa Pavel, ŠUMAVA místopisný slovník, vlastním nákladem,

Budějovice 2000

4/ Leiš Ivan, Seznam otisků pošt 1946 – 1976, Zpravodaj poštovní historie a celin (na pokračování v různých číslech), Praha 1977

5/ Bouška M, Leiš I., Katalog výplatních otisků z území Československa 1926-1939 a 1945-48,

Filatelie , příloha Filatelie – Filatelistické sešity 1979 a 1982/83

6/ Leiš Ivan, Katalog turistických razítek Šumavy (rukopis), Mechov 2005

7/ Leiš Martin, Šumava na pohlednicích ateliéru WOLF, Hostivice 2015

8/ Kolektiv autorů, 100 zajímavostí ze staré Šumavy, díl I., II., III., IV. Plzeň 2010., 2011, 2012,

2013

9/ Kroniky Srní, Sušice a dalších obcí

10/ Kudrlička Vilém, Javorná – zapomenutý kout Šumavy, Praha 2005

Psáno pro www.kf0015 a přidáno: 4. 11. 2015

ILE